

racije, kot je Uber, **odgovornost za svoje poslovanje prenašajo na delavce in šibijo delavske pravice ter nižajo plače zaposlenih** (Asher-Schapiro 2014) v posameznih sektorjih, kjer se pojavijo nove spletne platforme, katerih poslovni model temelji na fleksibilni prekarni delovni sili in izigravanju veljavne zakonsko določene regulacije posameznih sektorjev ekonomije. Zato je razvoj ekonomije delitve v obliki združnih spletnih platform veliko bolj družbeno odgovorna in trajnostno naravnana rešitev. Zadruga kot **demokratska podjetja v lasti svojih članov namreč v ospredje postavljajo interese svojih članov** in ne interesa po dobičku investorjev v mednarodne korporacije. Vzorčen primer takšnega nasprotja sta prav poslovni model ekonomije delitve, kot jo izvaja spletna platforma Uber, ki v zameno za posredovanje med voznikom in potnikom zaračunava visoko provizijo, se izogiba plačevanju davkov od te provizije v državi, kjer je bil prevoz opravljen, in od svojih voznikov zahteva, da delajo pod prekarnimi pogoji na eni strani, in avtotaksi zadruga na drugi strani. Avtotaksi zadruga **ne delujejo v interesu svojih investorjev po dobičku, ampak služijo kot oblika ekonomske samopomoči za svoje člane**, ki si z združevanjem skupnih razpoložljivih zmogljivosti omogočajo dostojno delo in preverjen vzdržen poslovni model, ki pozitivno vpliva na lokalno ekonomijo. Zato je sprejem javnih politik, kot je regulacija posredovanja prevozov spletnih platform, kot je Uber, s strani mestnih oblasti v Austinu, lahko vzorčen primer, **kako okre-**

piti demokratizacijo, družbeno odgovornost in trajnostno naravnost razvoja ekonomije delitve.

Države, kot je Slovenija, bi zato po zgledu Austina morale sprejeti **zakonodajo**, ki bi preprečevala poslabšanje delovnih in socialnih pogojev ljudi v različnih sektorjih ekonomije, in hkrati spodbuditi **razvoj lokalnih združnih spletnih platform** ter s tem hkrati zagotoviti trajnostno in družbeno odgovorno gospodarsko rast lokalne ekonomije delitve. Sicer se bo s prihodom Uberja in drugih mednarodnih korporacij samo pridružila drugim državam, kjer se pod krinko tehnološkega napredka in lažne digitalizacije slabša socialni položaj delavk in delavcev ter kršijo temeljne delavske pravice, od takšne t. i. ekonomije delitve pa imajo največ koristi mednarodne korporacije in njihovi investitorji.

Viri

Asher-Schapiro, Avi (2014) *Against Sharing*.

Austintexas.gov (2016) *Austin Transportation Department to begin accepting Taxi Franchise applications*.

Doherty, Virginia (2016) *Texan taxi drivers are showing there's a co-operative alternative to the Uber economy*.

Evropska komisija (2016) *Evropska agenda za sodelovalno gospodarstvo*.

Gansky, Lisa (2014) *Collaborative Economy Companies Need To Start Sharing More Value With The People Who Make Them Valuable*.

GZS in OZS (2016) *Dopis Ministrstvu za infrastrukturo*.

Hall, Jonathan V. in Alan B. Krueger (2015) *An Analysis of the Labor Market for Uber's Driver-Partners in the United States*.

Hartmans, Avery in Nathan McAlone (2016) *The story of how Travis Kalanick built Uber into the most feared and valuable startup in the world*.

Hicks, Nolan (2016) *Prop. 1 goes down as activist proclaims: 'Austin made Uber an example'*.

Meelen, Toon in Koen Frenken (2015) *Stop Saying Uber Is Part Of The Sharing Economy*.

O'Keefe, Brian in Marty Jones (2015) *How Uber plays the tax shell game*.

Palmer, Tim (2015) *Industry Research Series: Taxis*.

Petropoulos, Georgios (2016) *Uber and the economic impact of sharing economy platforms*.

Scholz, Trebor in Nathan Schneider (2016) *Ours to hack and to own: the rise of platform cooperativism, a new vision for the future of work and a fairer internet*. New York: OR Books.

Sindikat Mladi Plus, Svobodni sindikat Slovenije, Gibanje za dostojno delo in socialno družbo in Društvo Svetovalnica za migrante (2016a) *Javni poziv ministru za javno upravo: Takoj odstopite od kakršnegakoli sodelovanja s podjetjem Uber!*.

Sindikat Mladi Plus, Svobodni sindikat Slovenije, Gibanje za dostojno delo in socialno družbo in Društvo Svetovalnica za migrante (2016b) *Digitalizacija JA, prekarizacija NE!*.

Slee, Tom (2015) *What's yours is mine: against the sharing economy*. New York: OR Books.

Sundararajan, Arun (2016) *The sharing economy: the end of employment and the rise of crowd-based capitalism*. Cambridge, MA: The MIT Press.

Tanz, Jason (2014) *How Airbnb and Lyft Finally Got Americans to Trust Each Other*.

Uber (2021) *Company info*.

Wear, Ben (2016) *Austin council supports cab co-op, efforts to help ride-hail companies*.

Demokracija se začne na delovnem mestu, ne v parlamentu!

Saj ne, da politična demokracija ne bi bila pomembna stvar. A kdaj se bomo v teoriji in praksi končno začeli enako resno in družbeno angažirano ukvarjati z nujnim hitrejšim razvojem tudi »ekonomske« demokracije kot druge integralne sestavine pojma demokracija? Parlamentarna demokracija v politični, istočasno pa diktatura (delodajalcev) v ekonomski sferi družbe je namreč brez dvoma še vedno lahko zgolj »polovična« demokracija. In za to ugotovitev seveda ni treba biti ravno marksist.

Smo že vedno globoko v meznem kapitalizmu

Na filozofski ravni smo glede temeljne vizije nadaljnega civilizacijskega razvoja družbe danes bolj ali manj popolnoma enotni. Splošno proklamiran družbenorazvojni cilj naj bi bil **ekonomsko uspešnejša, ob-**

enem pa socialno pravična in okoljsko odgovorna družba. Je tako? Toda, ali se ob tem zavedamo, da smo pa na področju družbenoekonomskih odnosov – če odmislimo nekaj »lepotnih okraskov« v obliki sodobnega delovnega prava – v resnici tudi v 21. stoletju v bistvu še vedno na ravni

klasičnega »meznega« kapitalizma iz 18. in 19. stoletja? In da se trend razvoja na tem področju v zadnjih desetletjih obrača celo v retrogradno smer. Z vsako na novo izgubljeno delavsko pravico, kar se sicer (v imenu bojda nujne večje konkurenčnosti gospodarstva na globalnem trgu) v zadnjih

Piše:
dr. Mato Gostiša

desetletjih dogaja ob vsakem posegu v veljavno delovno pravo (ne pomnim pa, kdaj je bila katera od teh pravic na novo pridobljena!), smo namreč **spet korak bliže prvobitnemu kapitalizmu, ne pa omenjeni viziji.**

Trditev se na prvi pogled morda zdi radikalno pretirana. Toda, ali ni tako v ekonomski teoriji kot v praksi delo **kljub nenehnemu pleteničenju o nekakšnem človeškem kapitalu** tudi danes sistemsko še vedno obravnavano kot gola »delovna sila« z neko matematično mejno produktivnostjo in kot čisto navadno »tržno blago«, njegovi lastniki kot »prodajalci delovne sile na trgu dela«, delovno razmerje med delojemalci in delodajalci kot navadno »tržno« (beri: kupoprodajno) razmerje, mezda/palača pa kot »tržna cena delovne sile«? Lastniki kapitala pa – ker naj bi bojda edini ekonomsko tvegali in s tem svojim kapitalom »dajali delo« ter (po A. Smithu) preživljali celotno ljudstvo – samoumevno kot edini »podjetniki« in s tem tudi edini upravičenci do vseh korporacijskih pravic (upravljanje podjetij/korporacij, prisvajanje celotnih bilančnih in kapitalskih dobičkov).

V čem naj bi bil torej aktualni kapitalizem 21. stoletja **kaj drugačen družbeno-ekonomski sistem** od tistega najbolj prvobitnega?

Ekonomске demokracije danes (še) ni

Zaradi delovnega prava, ki služi, kot rečeno, le za – čedalje manj sijoč – okrask temu izrazito nedemokratskemu ekonomskemu bistvu aktualnih mezdnih produktijskih odnosov ter ustvarja zgolj lažni vtis o nekakšni popolni sistemski enakopravnosti delodajalcev in delojemalcev kot dveh pogodbenih strank delovnega razmerja, zgotovo ne. Nasprotno. Ravno potreba po obstoju delovnega prava, katerega temeljni

namen je »**varovanje**« **delavcev kot šibkejše stranke delovnega razmerja**, je sama po sebi najbolj nazoren dokaz, da te enakopravnosti v resnici ni. S tem pa tudi ne ekonomske demokracije.

Delavci v podjetjih kot »najeta delovna sila« sistemsko še vedno nimajo, razen da so lepo tiho in (pod grožnjo izgube lastne zaposlitve, zraven pa še delovnih mest za druge) po navodilih svojega »delodajalca« pridno ustvarjajo dobičke, ki so po omenjeni ekonomsko-teoretični logiki zdaj še vedno izključni dohodek lastnikov kapitala, **popolnoma nobenih korporacijskih pravic**. Nimajo pravice ne do **enakopravnega soupravljanja** produktijskih procesov, v katerih so enakovredno soudeleženi, prav tako tudi ne pravice do **sorazmerne udeležbe pri dobičkih podjetij**, katere s svojim delom nesporno soustvarjajo (ekonomisti pa nas potem veselo poučujejo, da nova delovna mesta ustvarjajo izključno le lastniki kapitala s »svojimi« dobički). In to kljub dejstvu, da je že predklasični ekonomist iz 17. stoletja W. Petty razkril **neovrgljivo resnico o popolnoma enakopravni produktijski vlogi in pomenu obeh temeljnih produktijskih dejavnikov**, ki jo je jedrnato ubesedil takole: »*Delo je oče proizvoda in zemlja (danes kapital, op. a.) je njegova mati. Ne moremo reči, kateri je bolj pomemben za spočetje otroka: mati ali oče.*«. Ki bi seveda morala po logiki stvari tudi sistemsko samoumevno rezultirati tudi v popolnoma enakopravni korporacijsko-pravni vlogi in pravicah njunih lastnikov. Kajti šele takrat bo mogoče resneje govoriti o »pravi«, torej tudi ekonomski demokraciji, ki je med drugim tudi eden temeljnih pogojev za učinkovito angažiranje vseh razpoložljivih človeških potencialov podjetij v produktijske namene.

Predpostavka je »demokratsko podjetje«

Neke resne ekonomske demokracije v zgoraj navedenem smislu seveda **ni mogoče pričarati** z nobenim zakonom o delavskem soupravljanju, ki delavcem ponuja zgolj neke simbolične možnosti biti informirani in morda tudi nezavezujoče konzultirani o pomembnih poslovnih vprašanih podjetja, še manj s kakim zakonom o možni »prostovoljni« uvedbi neke marginalne udeležbe delavcev pri dobičku podjetij, neodvisne do njihovega dejanskega produktijskega prispevka. Vse to je bolj ali manj lahko le pesek v oči oziroma v najboljšem primeru (še)le **zametek neke ekonomske demokracije**.

V resnici pa bo treba v ta namen **že v samem temelju rekonstruirati sedanjo pravno zasnovo kapitalističnega podjetja**. Da je podjetje/korporacija zgolj kapital s svojimi lastniki, delo delavcev pa zgolj tržno blago, je iz zgoraj navedenih razlogov seveda popoln sistemski nesmisel, ki ga bo tako v teoriji kot v praksi nujno čimprej opustiti. Kapitalistično podjetje/korporacija 21. stoletja bi moralo biti zasnovano kot popolnoma enakopravna partnerska skupnost dela in kapitala ter njunih lastnikov z enakimi korporacijskimi (članskimi) pravicami glede upravljanja skupnih produktijskih procesov in razdelitve skupaj ustvarjenega produkta oziroma poslovnega rezultata (dobička ali izgube). Se pravi, korporacijske pravice iz naslova lastnine nad delom je treba **v celoti izenačiti** s tistimi, ki jih danes pravo (čemu le?) priznava zgolj lastnikom kapitala. Druge sistemske logike preprosto ni.

Brezperspektivnost aktualnega kapitalizma

V nasprotnem bo ta kapitalizem tudi v prihodnje lahko le še omahoval od krize do krize. Kajti gre za sistem, ki zaradi ekonomsko nepravilne razdelitve produkta in s tem povezanega pomanjkanja učinkovitega povpraševanja (družba kot celota ne more zaslužiti dovolj dohodka za nakup lastne proizvodnje!) povsem logično proizvaja **ciklične gospodarske krize**, ki pa postajajo čedalje pogostejše in težje premagljive. Predvsem pa sistem, ki zanemara »motivacijo« svojega najpomembnejšega produktijskega dejavnika, tj. človeškega kapitala, že po logiki stvari ekonomsko zagotovo nima več prav nobene perspektive. Škoda je vsakega dneva, ko ga (izključno samo še s pomočjo veljavnega prava, ne pa zaradi morebitne njegove dejanske ekonomske superiornosti) umetno še naprej vzdržujemo pri življenju.

Zadostuje zgolj sprememba veljavnega prava

Zgoraj omenjeno »demokratsko podjetje« kot temelj za radikalno preobrazbo celotnega družbenoekonomskega sistema seveda ni nikakršna utopija, ampak iz številnih razlogov postaja naravnost že **ekonomski, socialni in okoljski imperativ sodobnosti**. Nobene potrebe namreč ni ne po ukinjanju zasebne lastnine produktijskih dejavnikov in ne po ukinjanju tržnega sistema gospodarjenja, ampak je potrebna le malce temeljitejša **rekonstrukcija sedanjega »predpotopnega« korporacijskega in delovnega prava**. Ta pa je možna

kadarkoli. Če le obstaja politična volja, seveda.

Čas bi torej bil, da nas politika preneha utrujati s svojimi popolnoma neproduktivnimi parlamentarnimi združenji v boju za oblast, ampak naj se raje loti resnih sis-

temsko-razvojnih družbenih vprašanj za nujno preureditev obstoječih mezno-kapitalističnih družbenoekonomskih odnosov, ki zagotovo ne sodijo več v 21. stoletje. A tega nam žal za zdaj, vsaj v celoviti obliki, v svojem programu ne ponuja (še)

nobena od parlamentarnih strank. Zato ni prav nič nenavadnega, če se ljudje čedalje bolj zatekajo v okrilje raznih političnih demagogov.

ZA UČINKOVITO SOUPRAVLJANJE

Piše:
dr. Jožko Peterlin

Delavski predstavniki in poslovne finance

Računovodstvo niso finance, tako kot dobiček ni denar

Preveč podjetij je šlo v stečaj z dobički. Celo bankam, ki naj bi bile sproti nadzorovane s strani centralne banke, bančne bilance pa še posebej skrbno revidirane s strani svetovno znanih revizijskih hiš, čez noč zmanjka nekaj milijard kapitala. Vrednosti hipotek kreditojemalcev, ki naj bi presegale vrednosti zavarovanih kreditov, so ocenili sodno zapriseženi cenilci. Nato pa prenos revidiranih hipotekarnih kreditov banke na slabo banko za drobiž. In kako naj zaupamo bilancam in strokovnjakom, ki to počnejo? Teško! Vredno je vedeti, da lepe bilance ne zagotavljajo varnosti, ampak plačilna sposobnost in kapitalna ustreznost.

Finančno zdravje podjetja: ključno vprašanje tudi za delavske predstavnike

V nadaljevanju nekaj izzivov, kako izvedeti več o **finančnem zdravju podjetja**, kar je seveda eno ključnih vprašanj, ki bi morala iz razumljivih razlogov še kako zanimati tudi **delavske predstavnike v podjetjih** (člani svetov delavcev, predstavniki delavcev v nadzornih svetih/upravnih odborih, delavski direktorji), ki zastopajo interese zaposlenih, kot ene ključnih skupin deležnikov podjetij. Ne nazadnje prav zato Zakon o sodelovanju delavcev pri upravljanju (ZSDU) v svojem 89. členu tudi izrecno določa, da mora **delodajalec »obveščati« svet delavcev** med drugim tudi o vprašanjih, ki se nanašajo na:

- gospodarski položaj družbe,
- razvojne cilje družbe in
- letni obračun in letno poročilo,

ter mu na njegovo zahtevo omogočiti vpogled v dokumentacijo, ki je nujna za obveš-

čenost o teh vprašanjih. Pri tem velja še posebej izpostaviti zakonsko zahtevo, da mora biti **obveščanje o letnem obračunu in letnem poročilu »predhodno«** (90. člen ZSDU), kar seveda pomeni, da zakonodajalec predpostavlja in omogoča tudi aktivnejše vključevanje delavskih predstavnikov s svojimi mnenji in pobudami v oblikovanje in izvajanje takšnih strategij in poslovnih politik, ki bodo ustrezale finančnim zmožnostim podjetja ter zagotavljale njegovo finančno zdravje, s tem pa tudi dolgoročno poslovno uspešnost.

Gospodarski položaj družbe se običajno prikaže z izkazom poslovnega izida, ki je sestavni del letnega poročila. Letno poročilo pa vsebuje **poslovni in računovodski del**, z obveznimi razkritji, ki jih določa ZGD, s tem, da interni pravilnik o računovodstvu določa, kaj je pomembno razkriti in kaj ne.

Ali so računovodstvo in finance v podjetju stroškovno mesto ali profitni center?

Če imajo računovodsko službo v drugi stavbi ali kraju, ali tam nekje pri straniščih, kaj daleč od stroškovnega mesta in nekega posebnega pomena v podjetju nimajo. Če pa si finančnik ali računovodja delita tajništvo z direktorjem podjetja, je verjetno **»profitni center«** in temu primeren strateški pomen.

Kaj pokazati in kaj skriti?

Knjiženje dokumentov ali po računovodsko, pripoznavanje poslovnih dogodkov, mora biti skladno z računovodskimi standardi in s pravilnikom o računovodstvu. Ta interni akt sprejme poslovodstvo. Določa, kako se bodo vrednotile postavke v računovodskih izkazih ali drugače v bilancah, glede na možnosti, ki jih dajejo računovodska načela in standardi.

Računovodska vrednost sredstev podjetja večinoma ni poštena tržna ali iztržljiva vrednost, zato ne moremo predpostavljati,